HELSOVÄNNEN

TIDSKRIFT FÖR

ALLMÄN OCH ENSKILD HELSOVÅRD

SJÄTTE ÅRGÅNGEN

1891.

UTGIFVEN

AF

E. W. WRETLIND

MED. DOKTOR.

STOCKHOLM,

HEMLANDSVÄNNENS TRYCKERI

1891.

NAMNREGISTER:

B—g, C., 3
Burdette, Rob., 255
Curman, Carl, 111, 267
Drysdale, C. R., doktor 115, 129
Ditlevsén, J. G., 243
Goldkuhl, A., 160
Hærén, M., 83, 98
Hogner, Rich., 169, 181
Henschen, S. E., 279
Holmqvist, Filip, 362
Kjellberg, K. G., 263, 275
Koch, Rob., 13, 26
L. E. P. 327
Liebreich 91
Linroth, K., 267
Mantegazza 314
Marsch, Rich., 225
Müller, Daniel, 76
Nilsson, Emil, 71, 156, 307, 364
Nussbaum, v., 43
Pettenkofer, v. Max, 53
Ribbing, Seved, 10, 318, 332
Selldén, H., 21, 66
Stangenberg, 95
Sundbärg, Gustav, 207
Tengvall, J., 295
Tigerstedt, Rob., 285, 301
Tompkins, 89
Wavrinsky, 119
Weiser, H., 185, 203
Werner, Karl, 252
Wieselgren, Per, 366

SAKREGISTER.

Sid.

Abnorma människor 197, 293
Afträdens inredning och rengöring 185, 203
Alkoholbruket och lifslängden 189
Alkoholdryckerna, Äro a. näringsmedel? 115, 129
Alkoholens verkan på magen 348
Alkoholförgiftning, Ett barns död gen. 132
Alkoholhalten hos vårt iskällardricka 273
Alkoholhaltiga drycker, Konsumtionen i Sverige 1861—1888 133
Alkoholister, Ett hem för 151, 229
(Jämför: Nykterhetsstrid, Rusdrycker, Spritdrycker, Öldrickning).
Ambulansen, En natt i 107
Amerikanskt svinkött, Den förmenta faran af 194
Anmälan 1, 339, 357
Bad, Några allmänna betraktelser öfver bad och brunnskurer 111
Bad och vatten bland forntidens folk 173
Bakterieodling, Om 49
Bakterier, Koksalt och b. 242
Bakterier, Sjukdomsalstrande 63
Bakterier, Utsvettning af 197
Bakteriologiska forskningen, Om 13, 26
Bandmask, Mot 134
Baptistdop med dödlig utgång 209
Bedöfning, Ny metod för lokal b. 210
Begrafningsplatser, Om 216

HELSOVÄNNEN

TIDSKRIFT FÖR

ALLMÄN OCH ENSKILD HELSOVÅRD.

Årg. 6. UTGIFVARE N:r 24.

1891. D:r E. W. WRETLIND. 16 Dec.

Pris i Skandinavien: 2 kr. 50 öre för helt, 1 kr. 50 öre för halft år.

Innehåll: Anmälan för 1892. — Naglarnes sjukdomar och vård. — Rättstående eller lutande stil af *Filip Holmqvist.* — Smittrening i Berlin. — En husmödrarnes uppgift i nykterhetsstriden af *P. Wieselgren.* — Öldrickningen i Tyskland. — Bokanmälan: De hemliga läkemedlen och charlatanerna af *Schnetzler;* Jungfrun, Makan och Modern af *Klencke;* Människokroppens skönhet och fel af *Brücke.* — Smärre meddelanden: Sjukligheten i riket under November; Strängt straff för handel med hemligt läkemedel; Koksalt mot förbränning; Sjukdomssmitta genom råa hudar. — Breflåda. — *Bilaga: Kvinnans slägtlif,* 12:te häftet. — Annonser.

Anmälan för 1892.

Tacksamma för den uppmuntran, som i år fortfarande kommit denna tidskrift till del, skola vi däraf äggas att äfven under kommande år söka göra densamma så undervisande och praktiskt nyttig som möjligt. Helsovännen kommer alltså äfven 1892 att utgifvas efter samma plan och på samma sätt som nu, d. ä. med två häften i månaden, den 1 och den 16, på minst ett tryckark hvardera i stor oktav, hvarjämte hvartannat häfte kommer att åtföljas af

En gratisbilaga afhandlande

Våra barns fostran och vård.

Denna bilaga, till hvars författande vi lyckats erhålla den kände populära skriftställaren och vetenskapsmannen, professorn vid Lunds universitet, d:r Seved Ribbing, *skall afhandla barnens utveckling och vård utur fysiologisk, hygienisk och moralisk synpunkt från dibarns-perioden ända till mognadens tid. — Vi förmena, att föräldrar, uppfostrare och lärare skola ensamt i denna bilaga få riklig valuta för den billiga prenumerationsafgiften på vår tidskrift.*

I Helsovännens hufvudnummer vilja vi dock fortfarande med biträde af erfarna och framstående läkare inom vårt eget land afhandla de **frågor på helso- och sjukvårdens områden,** *som äro för tiden och*

dagen af särskild vigt eller som synas ligga våra läsare på ett synnerligt sätt om hjärtat. **Nyheter** *på dessa områden, synnerligen ifall de äro af praktiskt nyttig betydelse, skola meddelas på ett populärt sätt.* **Bokmarknaden,** *såvidt den rör helso- och sjukvården, skall uppmärksammas. I* **Breflådan** *skall det fortfarande lemnas kostnadsfria svar rörande hygieniska och sanitära frågor. — Då* **matfrågan** *är en fråga för dagen af framstående betydelse, på grund af de höga lifsmedelsprisen, så skola vi ägna denna fråga en särskild uppmärksamhet och söka utreda bästa sätten att få god, närande och välsmakande föda till billigt pris.*

Prenumeration *göres bäst både för prenumeranten och för oss* **å rikets postkontor;** *äfven* **Stockholms postkontor** *mottager nästa år prenumeration å Helsovännen; men Stockholmare kunna äfven hänvända sig till bokhandlare eller till* **Helsovännens expedition, Kungsg. 16,** *då ett brefkort med tydligt uppgifven adress och den tid, då adressaten träffas hemma, blott behöfver insändas. I* **öfriga skandinaviska länder** *kan prenumeration äfven ske å posten. Från* **Nord-Amerika** *måste prenumeration göras direkt hos redaktionen.* **Priset** *är fortfarande: i* **Sverige, Norge** *och* **Danmark** *2 kr. 50 öre för helt och 1 kr. 50 öre för halft år; i* **Finland** *å posten 4 mark 21 penni för helt och 2 mark 55 penni för halft år. —* **Prenumerantsamlare** *antagas för helårsprenumeranter; de erhålla tidskriften à 2 kr. för år, när minst 5 exemplar pr kontant reqvireras* **under en och samma adress;** *exemplaren sändas då under korsband. Hvarje ytterligare exemplar, som önskas under samma adress, kostar 2 kronor. — Prenumerantsamlare erhålla på begäran profnummer och annons-skyltar.*

Annonser *mottagas till 30 öre för lång finstilsrad med 65 bokstäfver. Utländska annonser betinga en tredjedels förhöjning.*

Utgifningsorten är fortfarande Stockholm.

Våra vänner torde benäget medverka till Helsovännens ökade spridning.

OBS! *Af* **äldre årgångar** *finnas kompletta åren 1887—1889. Vid direkt reqvisition* **från redaktionen pr kontant** *erhållas de à 2 kr. och alla 3 tillsammans à 5 kr.*

Innevarande årgång *finnes ännu komplett att erhålla à 2 kr. 50 öre. Prenumerationen kan till årets slut ske å densamma på alla postkontor. Sedermera måste den rekvireras från oss eller i bokhandeln. —* **Bilagan säljes icke särskildt.**

* * *

Härjämte vilja vi nästkommande år utgifva under namnet

Helsovännens flygskrifter

en periodisk **månadsskrift,** *hvilken skall utgå med* **ett häfte** *i liten oktav på 16 à 32 sidor hvarje månad. Dessa häften skola behandla endast ett eller ett par med hvarann sammanhängande ämnen i så enkel och populär form, att de kunna spridas bland de* **djupaste lagren** *af befolkningen. De äro nämligen afsedda att kunna utdelas af dem, som intressera sig för, att kunskapen om helsovården sprides så vidsträckt som möjligt, och vi hafva af sådana blifvit uppmuntrade till dessa skrifters utgifvande. Då i dem komma att ingå, ehuru kanske i förenklad och*

omarbetad form, äfven artiklar, hvilka redan ingått i Helsovännen för kortare eller längre tid tillbaka, så räkna vi på att för dessa flygskrifter få egentligen sådana prenumeranter bland Helsovännens vänner, som i sakens intresse vilja skänka bort dem. De komma därföre äfven att säljas partivis mot hög rabatt.

Bland ämnen, som i dessa skrifter komma att afhandlas må nämnas: 1. Huru få god föda till billigt pris? — 2. Hvad skola vi dricka? — 3. Luften såsom vår vän eller fiende. — 4. Huru hindra smittosamma sjukdomars spridning? — 5. Tobaksbruket och dess faror. — 6. Huru skola vi kläda oss? — 7. Hvilka äro bleksotens orsaker? — 8. Om olika bad och badformer m. m.

Prenumeration å »**Helsovännens flygskrifter**» *sker å alla rikets postkontor med 1 kr. 10 öre för årgången. Vid direkt rekvisition från* ***Helsovännens Expedition, Stockholm*** *erhållas i korsband 6 ex. för 5 kr., 13 ex. för 10 kr., 18 ex. för 15 kr. o. s. v. — Lösnummer komma att säljas à 10 till 20 öre pr ex. beroende på numrets storlek. Vid partiköp af sådana för minst 5 kr.* ***från Expeditionen*** *erhålles 25 procents rabatt samt hvart 13:de exemplar gratis.*

Det första numret utgår i Januari, så snart upplagans storlek kan någorlunda bestämmas.

Stockholm den 1 December 1891.

Red. af Helsovännen.

Naglarnes sjukdomar och vård.

Naglarne synas vara mycket ovigtiga och obetydliga lemmar i vår lekamen. Men äfven de hafva dock sin uppgift att fylla, och äfven de kunna tillskynda oss obehag och plågor, på samma gång som de fela i sina förrättningar. Vi vilja därföre, innan året går till ända, uppfylla ett förut gifvet löfte (se bil. sid. 10 i noten) att egna dem vår uppmärksamhet.

Naglarna äro en förtjockning af den öfverhud (epidermis), som allestädes täcker vår läderhud (jämf. sid. 131). Naglarne sakna därför, såsom öfverhuden och håren, kärl och nerver — de låta skära sig utan blödning eller smärta — och kunna icke genomträngas af vätskor; för att skada dem behöfves det frätande syror eller alkalier. Nageln hvilar på och är intimt förenad med *nagelbädden*, som däremot är mycket kärl- och nervrik, hvarför ett stick in under nageln eller en klämning af nageln medför både stor smärta och betydlig blödning, ehuru blodet vanligen stannar under nageln såsom en mörkblå fläck. Nageln omfattas utom i framkanten af ett litet hudveck, som kallas *nagelfalsen*. Den del af nageln, som baktill ligger under nagelfalsen heter *nagelroten*. Därifrån växer nageln ut, hvarföre den främre *nagelkanten* alltid är den älsta delen af nageln. Naglarne förnyas olika fort på olika fingrar och individer. En skorra eller ett märke, gjordt

vid nagelroten, behöfver dock en tid af en till sex månader för att komma fram till nagelkanten, när naglarne på vanligt sätt klippas eller skäras. Sker sådant icke, så växer nageln mycket långsammare, böjer sig såsom en klo kring fingeränden och stannar slutligen i växten.

Naglarnes ändamål är tydligen att skydda finger- eller tåändar. De kunna äfven hjälpa oss att fatta små föremål, hvarjämte de — likasom rofdjurens klor — kunna vara anfallsvapen, obehagliga om än föga lifsfarliga. Om naglarne icke skola vara oss till obehag och vanprydnad, så kräfva de äfven sin vård, ja helsovård.

En vacker och sund nagel skall hafva en regelbunden hvälfning, som är obetydlig från roten till framkanten, men starkare från sida till sida. Ytan skall vara jämn, glatt och glänsande; färgen likformig rosa, endast med en ljusare halfmåne vid nagelroten. Den fria framkanten skall räcka lika långt som fingerblomman — hvarken mer eller mindre — och bilda en parabolisk linea. Klippas naglarne för korta eller — hvad värre är — bitas de af, så blifver fingerspetsen bred och afplattad. Få naglarne växa för långa, så brytas de lätt sönder, då nagelbädden ock kan skadas. Vackra naglar äro icke vanliga att se ens på fingrarne, och på tårna äro de ytterst sällsynta, tack vare tårnas misshandling genom skodonen. Lämplig ans kan förbättra naglarne.

För att erhålla vackra och felfria naglar, är det första vilkoret, att de icke utsättas för obehörigt tryck. Härigenom blifva de nämligen, liksom öfverhuden, förtjockade, skrofliga, oregelbundet buktade och icke sällan, synnerligen på stortån, snedstälda. Detta senare är icke blott fult, utan det medför äfven den faran, att nageln skär in på den ena sidan af nagelfalsen, sårar densamma och orsakar hvad som kallas »inväxta naglar». Denna åkomma är särdeles plågsam och ofta svårbotlig. För dess botande är första vilkoret, att de trånga eller mot fotens form icke svarande skodonen (såsom de i regel brukas af hela fruntimmers-världen) bortläggas och ersättas med »fysiologiska» skodon, hvari äfven stortån får sin tillräckligt beskärda del. Sedermera återstår det att läka den sårade nagelfalsen och borttaga den snedstälda tånagelns tryckning. Ett radikalt, men mycket plågsamt medel är att låta läkaren skära nageln midt itu och rycka bort halfva eller hela nageln. Ett lindrigare och vanligare sätt är att genom nagelns skrapning med en knif eller en glasbit och genom dess uppfrätning medelst en kalilösning (se sid. 60 d. å.) göra densamma så tunn och mjuk, att den på den sjuka sidan lätt låter sig upplyftas och bortklippas, hvarefter såret behandlas med lapis, järndroppar eller dyl. samt inskjutet linnerasp med borsyre-vaselin eller någon annan salfva. Unna — hudläkaren i Hamburg — säger att

nageln endast behöfver riktas rätt genom kilar af charpi eller fnöske, hvilka inskjutas mellan nagelfalsen och nageln i mon af behof, och som för sårets läkning fuktas med 2 proc. lapislösning i alkohol (se härom Helsov. 1890 sid. 147).

S. k. *Kartnaglar,* d. v. s. förtjockade, ojämna och knöliga eller såsom horn utväxta naglar, uppstå också genom obehörigt tryck på nageln. Men de kunna äfven uppkomma efter stötar, hugg, djurs bett och annan våldsam inverkan på nageln, hvaraf då alstras en inflammation i nagelbädden. Stundom stå de äfven i samband med svårare hudsjukdomar, kunna äfven komma efter febrar såsom mässling, tyfus m. m. Medfödda slägtanlag visa sig äfven på detta område hafva betydelse. Vissa former af kartnagel bero äfven på svampbildning i självfva nageln. Och finner man då i självfva nageln de svampar, som orsaka de i förra numret beskrifna hårsjukdomarne skorf och ringformig skallighet. Nageln blir genom dessa svampar ofta liksom söndrad i flera lager med en ostig massa däremellan.

Botandet af kartnagel är i regel svårt, stundom omöjligt. I lindriga fall skrapar man nageln tunn och jämn med en knif eller glasbit, hvarefter nageln under en tid hålles betäckt och skyddad med ympvax eller diachylon-plåster eller merkurial-plåster. Processen måste dock flera gånger förnyas, sedan nageln ånyo växt ut igen. I svårare fall och vid svampbildning i nageln måste frätande medel å nageln användas, ja ofta hela nageln ryckas ut och nagelbädden mer eller mindre förstöras med frätmedel eller på annat sätt. Detta göres af läkare under bedöfning.

Vid stark klämning eller bulnader under nageln lossnar han stundom från sin bädd, så att han faller bort. I dylika fall kommer dock ny nagel igen, ehuru ofta under form af kartnagel. Men naglarne kunna ock delvis lossna på grund af invärtes sjukdom (syfilis). Vid nagelkanten uppstår då en hvit missfärgning genom att nageln lyfter sig från bädden. Denna missfärgning kan sprida sig allt längre in, tilldess hela nageln lossnar. Den ena nageln kan så lossna efter den andra. De angripna naglarne upphöra att växa. Botandet häraf kräfver invärtes behandling.

Upprispad nagelfals (ofta orätt kallad upprispad nagelrot) är en i och för sig obetydlig, om än för mången obehaglig åkomma. Nagelfalsens kanter lossna och sticka fram såsom spetsar, hvilka stöta emot de yttre föremålen; härigenom uppstår svullnad och ömhet uti nagelfalsen. Orsaken till åkomman är att söka i bristande skötsel af naglarne. Ifall nagelfalsen växer ut till större bredd — såsom hos somliga personer är fallet —, måste den nämligen då och då skjutas in, så att icke dess öfverhud genom spänningen brister sönder.

I sammanhang härmed må till sist ännu några ord sägas om naglarnes behöriga skötsel. Härvid är en rätt och lagom klippning eller skärning hufvudsaken. Med en skarp knif och någon öfning får man bäst en lagom lång (se ofvan) och väl afrundad nagelkant. För att vinna samma sak med klippning behöfver man egentligen en sax, som är böjd på plattan. Sådana finnas hos kirurgiska instrumentmakare. Kvarstå hörn eller ojämnheter i nagelkanten, kunna de skrapas eller filas bort. På samma sätt skaftar man åt nagelkanten behörig rundning. — Till naglarnes putsning hör också deras befriande från »sorgkanter», d. v. s. den smuts, som samlar sig under den fria nagelkanten. Densamma aflägsnas bäst med en trubbig nagelrensare af hårdt trä, ben eller elfenben; i brist därpå kan en pennknif användas. Efter denna mekaniska rensning borstas naglarne med en nagelborste, doppad i såp- eller tvålvatten. En noggrann rengöring af naglarne är af vigt för dem, som hafva att sköta sjuka, synnerligen sådana som lida af sår eller yttre skador, alltså för kirurger, fältskärer, barnmorskor, sjuksköterskor. Dessa begagna därför äfven med skäl, efter händers och naglars vanliga rengöring, att neddoppa dem i antiseptiska lösningar (karbol-. thymol-, sublimat-. kreolin-lösning m. m.). Sålunda bortrensas eller dödas de bakterier å fingrar och händer, hvilka, när de inkomma i sår, kunna förgifta dessa.

Damer, hvilka lägga större vigt vid sina naglars skönhet, kunna också — för att få dem jämna och glänsande — använda åtskilliga polermedel. Det enklaste är att gnida naglarne med ättika eller ännu bättre citron-saft, hvarvid dock nagelfalsen må aktas. Såsom kraftigare polermedel kunna användas fint pulver af zinkoxid, cinnober eller smergel. I öfrigt kunna naglarne göras fina genom påläggning (t. ex. under natten) af s. k. pastor. En enkel sådan göres af honing och mandelmjöl, som utröras till en deg.

Rättstående eller lutande stil?

Nyligen har en österrikisk skolkommission uttalat sig till förmån för den rättstående skriften, och tidigare har en bekant tysk vetenskapsman, d:r Fuchs, kommit till liknande resultat.

Då denna fråga är af stor vigt, icke allenast för våra små, utan äfven för vuxna personer, torde en kortare belysning af frågan förtjena en plats i Helsovännen, helst den skrifhygieniska saken däri förut varit behandlad.*

Kommissionen har byggt sitt uttalande därpå, att vid skrifning af rättstående stil lägges skrifboken så, att dess nedra rand blir parallel med bordskanten, respektive bålens tvärdiameter, hvarigenom barnen skulle mindre än vid lutande stil föranledas intaga en sned eller på annat sätt

* Årg. 1887. N:r 8. Årg. 1888. N:r 16 och Årg. 1890. N:r 6.

oriktig kroppshållning, hvarjämte den rättstående stilen skulle stå i bättre öfverensstämmelse med ögats sätt att arbeta och närsynthetens uppkomst till följd af skrifvandet på så sätt förebyggas. Kommissionen synes emellertid, då den kom till detta resultat, antingen ej alls hafva tänkt på *handens* sätt att arbeta, eller ock ej tillbörligt beaktat denna skrifarbetets väl vigtigaste faktor. Den lutande skriften är nämligen, såsom flera fysiologer äfven framhållit, lättare för handen att utföra än upprättstående, och i full öfverensstämmelse härmed har det äfven af flera medicinska författare framhållits, att *rättstående skrift lättare föranleder skrifkramp.*

Att den lutande skriften lättare utföres är för öfrigt en mycket gammal erfarenhet, då skriflärare redan i slutet af 1500-talet, äfvensom i början af 1700-talet, förklara, att de infört lutande stil just af detta skäl! Men häraf följer ingalunda, att skriften skall gifvas en *stark* lutning, och mot sådan ha äfven flera medicinska auktoriteter såväl hos oss som i utlandet bestämdt uppträdt, såsom Jäderholm, Anton Bergh, Key och Goldkuhl. Beträffande företrädet mellan de olika stilarna, så har en Würtemberger-kommitté med Berlin och Rembold i spetsen, efter mycket noggranna undersökningar, kommit till ett helt annat resultat än den österrikiska. Dessa herrar förklara nämligen alldeles bestämdt, att barnen iakttaga en *bättre* hållning vid på riktigt sätt (50—60 gr.) utförd lutande stil än vid skrifning af rättstående.

Att den upprätta stilen oftare föranleder skrifkramp, därpå anser jag mig ha flerfaldiga exempel. Jag har nämligen under min verksamhet som skriflärare tagits i anspråk af ett stort antal personer (300—400), hvilka i mer eller mindre grad varit besvärade af skrifvaresjuka och andra åkommor i handen eller armen, orsakade af skrifning, och bland dessa hafva funnits många, som skrifvit upprätt stil. Vanligen har armen härmed gifvits en stark vridning (lateralt), åtföljd af en böjning i handleden. Men härigenom hafva sträck- och böjmuskler (extensorer och flexorer) fortare blifvit uttröttade och öfveransträngda, än vid det vanliga läget hos hand och arm, och kramp har inträdt. Flera gånger har det onda blifvit häfdt endast genom en förändring af skrifsättet, men understundom har äfven massage erfordrats.

Visserligen kan den rättstående stilen genom sin större rundning och fyllighet hafva ett visst företräde, då den därigenom är lättläst och tydlig samt mindre ansträngande för ögat, men dessa företräden kunna nog ernås äfven vid svagt lutande stil. I alla händelser innebär denna omständighet, som nog torde ha inverkat på ögonläkarne, att vid val af skrifmetoder för de små undvika den mycket spetsiga stilen med sina hopklämda ovaler och konturartadt framställda typer.

Af det anförda torde framgå: dels att den rättstående stilen innebär allvarsamma faror, och dels att vid sammansättandet af kommittéer all den mångsidiga sakkunskap, som erfordras, ej alltid tages med i räkningen, ty minst af allt kan man väl tänka sig, att en kommitté, tillsatt att utreda frågan om skrifundervisningen, skall, såsom här var fallet, sakna — skrifläraren. Lika gärna kan man tänka sig en ortoped såsom sakkunnig i en oftalmologisk fråga.

Filip Holmqvist,
öfverlärare i välskrifningsmetodik vid
Tekniska skolan i Stockholm.

Smittrening (desinfektion) i Berlin.

Då lag och sed för smittrening i Berlin — Rob. Kochs stad — är icke oväsentligt annorlunda än hos oss, och då vederbörande därstädes säkerligen anse sättet hos oss, som egentligen stöder sig på svafvelrökningen, otillfredsställande, tro vi det kunna vara af intresse för våra läsare att få kunskap om, huru smittreningen i Berlin verkställes. Vi införa därföre här en beskrifning på densamma efter ett i Hygieas sista häfte infördt resebref af d:r Emil Nilsson (Ystad). Det heter däri bland annat:

Genom en förordning af den 7 Februari 1887 är hvar och en i Berlin förpligtad att låta smittrena rum och däruti befintliga föremål, så snart ett sjukdomsfall i asiatisk kolera, koppor, fläck- och återfallstyfus samt difteri inträffat. Vid tyfoidfeber (nervfeber), svår skarlakansfeber och rödsot gäller samma lag, så snart vederbörande anse förhållandena påkalla en dylik åtgärd.

Berlin har för närvarande två allmänna smittreningsanstalter, af hvilka den största öppnades redan 1886. Anstalten, som ligger i sydöstra kanten af staden, omgifves af en massiv mur och gränsar till tvänne olika gator. Från den ena försiggår tillförseln, från den andra utförseln af desinfektionsgodset. Det vigtigaste vilkoret för en dylik anstalt, fullständig afsöndring af lokalen för det smittade och för det renade, är här genomgående tillgodosedt. Hufvudbyggnaden delar anstalten i tvänne fullt afskiljda delar och omöjliggör all beröring dem emellan. Hvarje afdelning har sina särskilda transportvagnar målade i olika färger.

Reningen försiggår i 3:ne Schimmelska ångapparater arbetande med vattenånga under ringa men konstant öfvertryck. Behållaren ligger i skiljeväggen mellan de båda afdelningarne. Den har en höjd af 2,5 meter, en bredd af 1,6 samt en längd af 2,8 meter och rymmer 4,5 kbm. Det smittade godset införes från ena änden af behållaren och uttages efter fullbordad rening från motsatta ändan.

I och för smittrening af boningsrummen och föremål, som ej förflyttas till anstalten, finnes en ganska rikhaltig attiralj, som medföres i en koffert af förtent jernbleck.

Denna innehåller: först och främst en mängd slags borstar och penslar: en liten spetsig till rengöring af fogarne i öfverdraget å stoppade möbler, en dylik till rengöring af vinklar och hörn å fönsterramarne, en bred med kort skaft till väggarnes begjutning, sedan de afrifvits med bröd, en pensel till tafvelramar, bronsbilder etc. En kam af järnbleck till rengöring af borstar och penslar. En större knif till brödskäring och ett underlag af trä. Flaskor af järnbleck innehållande karbolsyra samt mått och kärl för beredandet af de olika lösningarne. En bricka af järnbläck till underlag för karbolsyreflaskan. Handdukar till tvättning och torkning af möbler. En säck innehållande desinfektörernas arbetskläder: linneväfsblus, linnebyxor, linnemössa och stöflar af vattentätt linne, filtsulor och träsulor att bära inuti linneväfsstöflarne till skydd för foten vid arbete å den till utredningen hörande järnstegen. En säck till bevarande af den dagliga drägten, medan desinfektionen pågår. En stege af järn försedd med tapetskyddare och guttaperkamuffar mot åverkan af finare golfläggning. En svamprespirator: ett stycke skifformig tvättsvamp,

som med ett band fästes framför näsa och mun, och som fuktas med rent vatten — användes numera i stället för den förut begagnade respiratorn, som visade sig olämplig och till hinder för andningen. Tvänne dylika svampar medföras af hvarje desinfektör vid mera tidsutdragande arbeten. Vid användandet af klorgasrökningar, som dock numera äro ur bruk, fuktades tvättsvampen med en lösning af karbolsyrad ammoniak 10 : 500 eller undersvafvelsurt natron 20 : 500.

Dessutom medföras fisklim, spik, skrufvar, hammare och tång etc. i och för reparerandet af skador, som tillkommit under desinfektionen. Hela denna attiralj kostar omkring 130 mark, kofferten inberäknad.

Smittreningen utföres på följande sätt. Vid ankomsten till den smittade boningen utbyta tjänstemännen sin drägt mot arbetsklädnaden samt förvara under tiden den förstnämnda på lämpligt ställe, inpackad i det härför medförda omhöljet. Därefter iordningsställes attiraljen samtidigt med, att eld uppgöres i eldstaden och anordningar vidtagas för tillgång på tillräcklig mängd hett vatten. Alla föremål, som skola transporteras till anstalten, inpackas och inlastas i den under tiden anlända transportvagnen. De kvarblifvande *möblerna* uppställas i rummets midt och renas i en bestämd ordningsföljd. — Anträffade medikament tömmas i klosetten och få på inga vilkor uppbrännas.

Väggarne afrifvas med bröd. Rappade väggar, äfvensom tapetserade sådana bakom eldstaden, renas med en 5 % karbollösning eller med kalkmjölk. Damm-uppslamning bör på det sorgfälligaste undvikas. Brödresterna från afrifningen böra sorgfälligt uppsamlas med en fuktig borste och omedelbart kastas i elden.

Möblerna. Polerade partier, äfvensom utskurna delar, torkas med mjuka lappar, fuktade i 2 % karbollösning samt torkas därefter med torra linnestycken. Ryggpartierna och alla opolerade möbelytor aftvättas tvänne gånger med 2 % karbollösning. Är smutsaflagringen betydligare, förutskickas en tvättning med hett såpvatten.

Träinredningen, väggar, dörrar, fönster etc. tvättas med 2 % karbollösning.

Bilder utan glasbetäckning torkas med torra lappar, *oljemålningar* med i 2 % karbol fuktade mjuka lappar. *Leksaker* utan värde uppbrännas, öfriga sändas till desinfektionsanstalten eller underkastas upprepade energiska karboltvättningar. *Lädervaror,* äfvensom guttaperka-artiklar, karboltvättas. *Pelsvaror* bestänkas med 2—5 % karbollösning. *Metall, glas, porslin, nipper* etc. behandlas som lädervaror, men aftorkas omedelbart.

Golfret skuras först med hett såpvatten, brädfogarne renskrapas, samt företagas sedan tvänne tvättningar med 5 % karbollösning Parkettgolf aftorkas med lappar dränkta i 2 % karbollösning. — Slutligen behandlas de använda kärlen, äfvensom *klosett* och *slaskbäcken* m. m., med 5 % karbol.

Förr än tjänstemännen lemna bostaden måste arbetsdrägten afborstas med karbollösning, stöflarne, särskildt sulorna, tvättas i en stark karbollösning, ansigte och händer tvättas med tvål och vatten under energisk användning af nagelborste samt slutligen tjänstedrägten anläggas. — Efter slutadt arbete bege sig tjänstemännen direkt till anstalten, där de bada och egna särskild omsorg åt hårets och skäggets rengöring.

På grund af läkarnes farhågor begagnas numera ej sublimat till boningars smittrening utan endast karbolsyra i olika lösningar.

En husmödrarnes uppgift i nykterhetsstriden.

Anförande den 16 Juni 1846 vid de Nordiska Nykterhetsföreningarnas allmänna möte i Stockholm af P. Wieselgren.*

På uppmaning får jag äfven yttra några ord i detta fall. Jag är född i Wärend, där kvinnan från uraldrig tid haft lika arfsrätt med mannen, därföre att Wärendskvinnorna en gång hade mod att eröfra segern ifrån en väldig stridshär. Har nu svenska kvinnan öfver hela landet fått samma rätt som Wärendskvinnan (det fägnade mig som Wärendsbo att se, det så skett), så anser jag, att svenska kvinnan öfverallt bör känna sin skyldighet att våga något för det allmänna. Man fordrar ej, att hon skall draga i härnad mot beväpnade fiender, att hon skall blottställa lif och lemmar, för att utan afund åtnjuta sin jämlikhet inför ärfdabalken, så väl som af ålder inför de öfriga lagbalkarne. Men andra banor än krigets finnas, där modet kan ådagaläggas. Sedvanornas makt, äfven då den allmänt erkändes förderflig, väckte ej sällan hos den manliga hjälten en för stor vördnad. Mangen, som gått djärft emot svärdshuggen i krigstumultet, drog sig tillbaka för en vilseförd opinion. Här är således en bana, där kvinnan kan uppenbara hjältemod, utan att kläda sig i harnesk, ja, där hon kan öfverträffa det manliga modet och ändå bevara sin sanna, sin sköna kvinlighet. Det är på det stridsfält, där nykterhetsvänner kämpa. Här inbjuda vi kvinnan att möta oss såsom bundsförvandt. Segra vi, så tillfaller det skönaste bytet henne. Ty hon bär dock den tyngsta bördan af dryckenskapens tyranni. Hon blir oftast slagen blå och blodig af en drucken man, ofta dömd till hunger af en drucken far, ofta bragt till fattigdom af druckna bröder. Ordets makt i det enskilda lifvet är stor, trotsande ej sällan både den makt, som kallas lagstiftande, och den, som kallas verkställande. Och hvem nekar, att kvinnan ofta har sin fulla anpart af denna ordets makt, fast hon ej deltager i det offentliga talet? Hvarföre bäfvar kvinnan så ofta att genom ett ord på förhand förekomma rumlarens fördömelser af nykterheten och dess martyrer? Skulle hon, som är blomman, uppväxt vid blott vatten ur jorden och ljus från himlen, ej veta skilja mellan *spirituela* fröjder och *spirituösa*? Skall väl kvinnan i sådana tider som dessa vilja undandraga sig en privatlifvets meningsstrid, då hon icke undandrog sig, när det verkligen gällde att med svärdet gå ut mot fienden?

Jag anser således, att den nya arfslagen ålägger alla Sveriges kvinnor förbindelsen att deltaga i de tidsstrider, som ligga inom det enskilda lifvet och *däri-nom* måste utkämpas, förrän de i det offentliga kunna fira segern. Och hvilken strid i våra dagar är mera passande, eller åtminstone mindre opassande för kvinnans blygsamma verksamhet, än striden för nykterhetens sak? Man kan jämföra staten med hushållet, och liksom i den förra det gifves en minister för utrikes och en annan för inrikes ärendena, så må man ju inom hushållet kalla mannen för utrikesministern och kvinnan minister för inrikes ärendena; och då säger jag: *där är »anmärknings-anledning» mot husets inrikes-minister*, så länge bränvin i ett hus förtäres. Jag önskar således, att hvarje husmoder måtte strida för denna sak, så att ordning, trefnad och lugn bli bofasta inom boningarne i landet, och dryckenskapslasten, fienden till allt godt, *utrotas* genom att *förekommas*. Jag lofvade professor Florman, då jag sista gången besökte den vördnadsvärde läkare-veteranen, att vid alla offentliga nykterhetsföredrag förfölja, hvad han ansåg som dryckenskapens palladium, som brännvinets adelsdiplom i Sverige. Det är, sade han nämligen, *aptitsupbordet*, som ger anseende åt bränvinsflaskan på den föraktliga krogdisken — och så länge detta bord ej utrotas bland de civiliserade, är dryckens *nödtorft* erkänd och dess vidrigaste följder *oundvikliga* bland pöbeln. Jag måste således äfven nu anfalla detta från Tartariet och Ryssland till Sverige införda bord, som läkaren Eberhard Zacharias Munck af Rosenskjöld kallade Lilla Ryssland, hvars gräns är Skånes kust, således uppenbaradt såsom en motsats af europeisk civilisation. Och det må väl så med skäl anses, då Hufeland, läkarnes fader, yttrat, att den som anser sig behöfva förtära bränvin, förrän han tycker sig kunna äta, befinner sig redan i *dryckenskapens första stadium*.

* Denna uppsats, som ock ingår i »Nykterhetsskrifter» I af den kongl. kommissionen (jämf. Helsov. n:r 19—22), finna vi särskildt lämplig för alla husfruar att beakta med afseende på de nu stundande julkalaserna. *Red.*

Denna skamfläck på vår ära kunna husmödrarne bäst aftvå. Jag vet, att därtill fordras mod och ihärdighet. Till och med den svenska husfader, varmt stödd af husmodren, hvilken man väl trodde minst kunna behöfva att ge sina gäster mer än en vink, har berättat mig, att »Rom ej föll på en dag» inom hans hus. Förgäfves sattes bränvinsbordet i en vrå, som var bekant under namnet skamvrån; hedern och äran trängdes där omkring flaskan. Förgäfves föranstaltades, att *gamla vanor* skulle kunna bli ostörda. *Ungdomen* skyndade att taga glaset, förrän den gamles hand hunnit begagna sig af undantaget från regeln. Det ansågs till slut, att blott full *konseqvens* kunde segra. Och det skall man erfara öfverallt, där man ännu står i en öfvergångs-formation af husets och bordets reformerande till europeiskt kultur-skick. Mot husmoderns vilja lär den reformen öfverallt vara overkställbar. Må därföre husmödrarne, hvar gång de höra, att en son slagit eller mördat sin moder, hvar gång de spörja, huru en hustru flytt skriande ur huset för en drucken man, hvar gång halfnakna barn ropa till dem om bröd, minnas, att de se framför sig följder af opinionen bland folket om det bränvins nödvändighet i lifvet, hvars onödighet dessa lyckliga husmödrar likväl ej vilja genom egna husseder bevisa; följder, som skola finnas, så länge husmödrarne, de likärfvande kvinnorna, vår tids amazoner, ej drista se en mulen min hos en enda bränvinsvän bland sina gäster, som, enligt civilisationens jämlikhetslära, varit skyldig *»att taga seden där han kom»*, således skyldig att sakna supen i den nyktre husfadrens hus, så länge han ju ej själf bortsatt den ur sin boning, *därföre* att den nyktre husfadern var *hans* gäst.

Enligt Lycurgi lag var det skamligt att vid revolutioner vara neutral. Kan en större sederevolution i den yttre världen väl sägas pågå ibland oss, än den, som sträfvar att försätta mänskligheten på den punkt den var, förrän destilleringskonsten upptäcktes och infördes i lifvet?

Vi nämnde, att enligt en odödlig lagstiftares ord neutraliteten var skamlig i allmänvigtiga fall. Vi begära ej uteslutande, att denna neutralitet skall brytas genom att alla ingå i nykterhetsföreningar för att deltaga i själfva kampen. Alla äro vi soldater i en strid; men äfven de stilla vännerna af den sak, för hvilken soldaterna blöda i stridsbullret, pläga ju gifva genom *något* steg tillkänna, på hvilken sida de stå. Är det då för mycket begärdt, da vi anhålla, att alla, som önska seger i den nya sedbildningsfrågan åt dessa åtta millioner i Amerika, dessa fem millioner i Irland, denna million i England, denna million i Sverige, Norge, Danmark, Tyskland m. fl. länder, som offentligen uttalat sig för ett lif utan bränvin, en civilisation, en själslyftning utan spirituösa medel, ville ge oss sitt bifall, sin välönskan tillkänna genom *aptitsupens totala aflägsnande ur sina boningar* — ett hyllningssätt *särskildt påkalladt i vårt fäderneslaud*, som särskildt lider af en i den öfriga civiliserade världen obekant hemsed att supa på nykter mage, att uppblanda före måltiden den smältsaft, naturen har beredt, innan hunger förnimmes, med en vätska, hvaraf en sup, som oupplandad med vatten absolut dödar, väl ej kan, äfven försatt med en lika volym vatten, gagna denna fina pepsin, hvilken säkert Skaparen gjort nog stark för sitt ändamål. Och kunna vi ej bedja om denna *krigsgärd* i hela vårt tillväxande slägtes namn, då det är oemotsägligt, att alla *drinkare blandståndspersoner* bildats därtill vid *aptitsupbordet*, att de där gjorde det första våld på den mot spriten fiendtliga naturen — för att likna de äldre, som i annat borde vara dem en föresyn och således blefvo det äfven häri! Och må man, för att betänka af hvilken stor vigt vår bön är, påminna sig, hvilket stort antal af den folkklass ibland oss, som njuter, ja frossar af civiliseringens, af bildningens alla egodelar, ändå årligen stupar på bränvinets svärdsudd. Huru många familjer äro, som ej vid en dylik eftertanke ha hemliga eller uppenbara sår — sår, som kanske aldrig läkas? Ha vi ej födt bränvinsdraken i vårt upplysta, husbehofsbrännande Babel med flere bland våra ypperste skalder, med lysande vetenskapsmän, med kunskapsdigre embetsmän, med länge nitiske och högtbegåfvade prestmän? Väcktes dessas smak vid de måttligas inlockande aptitsupsbord eller vid drinkareskarans afskräckande krogdisk? De stupade vanligen i sina halfva dagar. Huru mycken ära, huru stort gagn skulle de ej ännu kunnat göra oss! Och ändå vilja tänkande redliga människor, blott för tillfredsställandet af en irrationel vana, en med pöbeln gemensam smak, att denna räfsax skall läggas ut för hvarje tids ungdom *genom sedvänjornas despotism* i hvarje ädel husfaders matsal? O! mitt fädernesland! utropar jag med Höpken.

Öldrickningen i Tyskland.

Med anledning af helsotillståndet hos en armédivision af landtvärnet, som för första gången deltog i innevarande års kejsarmanövrer i Tyskland, har en skarp strid uppstått i tyska pressen om öldrickningens inflytande på tyska folkets andliga och lekamliga välbefinnande.

Militärtidningen »Deutsche Heeres-Zeitung» inledde striden med en artikel, i hvilken först redogjordes för divisionens sammansättning och uppsättning m. m., hvartill anknötos åtskilliga rätt intressanta anmärkningar och iakttagelser.

Då landtvärnet skulle kläda sig i uniform, visade det sig, att många af de 30 à 32 år gamla soldaterna hade mycket svårt att få uniformen att passa; vapenrockarne voro i allmänhet för trånga både omkring magen och halsen, och orsaken härtill anser författaren vara — öldrickning. Han yttrar följande: »Det omåttliga förtärandet af öl undergräfver folkets helsa och utgör en samhällskräfta. Dagligen tillbringas många timmar i de förpestade ölkällrarne; vid »kneip»-bordet förlorar mången sin energi och sin karaktär, och detta onda framträdde tydligast hos landtvärnsdivisionen i fråga, ty den saknade den gamla preussiska energien.»

»Landtvärnsmännen hade, rent ut sagdt, genom öldrickning blifvit vekliga. Hade man på ett nyttigt och förståndigt sätt användt den tid, som tillbragts i ölstugorna och endast kvarlemnat uppsvällda ansigten, stinna magar, tomma penningpungar, skulder, slapphet och karaktärslöshet, så skulle manskapet tillhörande landtvärnet kunnat göras till bättre soldater, och frågan om vapenrockarne skulle då med lätthet affärdats».

Dessa stränga uttalanden hafva föranledt en tidningsfejd. Författaren i »Heeres-Zeitung» gifver emellertid ej med sig. För att bevisa, att påståendena icke äro gripna ur luften, citeras uttalanden från andra håll och i samma riktning.

»Frågan är icke ny», säger en insändare, »faktum är, att »Heeres-Zeitungs» uttalanden gillas af alla dem, som med allvarliga bekymmer för nationens framtid lägga märke till tyska folkets allt mer tilltagande depravering, hvartill ölstugorna till stor del bära skulden. En i Tyskland känd man, superintendenten *Dreyer*, yttrade på en afhållsamhetskongress 1888: »Huru många akademiskt bildade män hängifva sig icke timtals både dag och natt åt kneiplifvet? Huru många förhoppningsfulla existenser hafva icke redan förolyckats genom missbruket af alkoholhaltiga drycker? Ägde man en statistik häröfver, skulle man blifva förfärad öfver, huru mycken både andlig och lekamlig kraft på detta sätt gått förlorad för nationen».

Äfven »Kreuz-Zeitung» har i en artikel uttalat sig i liknande riktning och instämt i »Heeres-Zeitungs» artikel, hvilken den finner böra läggas på hjärtat.

Alla de anförda uttalandena mot det öfverhandtagande öldrickandet sägas komma från personer, som ingalunda skrifvit total afhållsamhet på sin fana, men som blifvit förfärade af att se, huruledes njutningslystnaden vuxit sedan kriget 1870—71. En af dem skrifver: »Ingen förståndig människa bör försmå ett glas i rättan tid, men ingen fosterlandsvän kan heller utan smärta åse, huru vår historiska »Friedrichsstrasse» förvandlats till en »Bierstrasse», där det ena ölpalatset efter det andra uppväxer.

(Efter *P. T.*)

Bokanmälan.

De hemliga läkemedlen och charlatanerna *skildrade af* Karl Schnetzler, *borgmästare och ordförande i Karlsruhes sundhetsråd. — Öfversättning från 4:de originalupplagan af O. V. Ålund. — Stockholm, Aktiebol. Hjertas förlag, 1891. — 112 sid. liten 8:o; pris 1 kr. 50 öre.*

Trots att man i Tyskland, likaväl som hos oss, har en lagstiftning, som söker att hämma kvacksalveri och försäljning af arkana, så har likväl — på grund af den liberala tidsandan — tillämpningen af dessa lagar på senare tider varit så lam, alldeles som hos oss, att denna nya form af samhällsparasiter där börjat blifva nära nog lika dristig som i humbugens förlofvade land, Nordamerikas Förenta stater.

Det föreliggande arbetet åsyftar att genom väl bevisade eller fullt bevisliga fakta konstatera dessa förhållanden. Material därtill har erhållits hufvudsakligen genom de undersökningar, som i allmänhetens och kärlekens tjänst blifvit gjorda af sundhetsrådet i Karlsruhe för att blotta de »specialister» och hemliga medel (»arkana»), som där uppträdt i vinningslystet syfte under sken af kärlek till den lidande mänskligheten. Först belysas 55 olika hemliga medel, som blifvit föremål för sundhetsrådets mera privata undersökningar och åskådliggöras här mer eller mindre fullständigt dessa medels rätta beståndsdelar och deras verkliga värde. — Härefter analyseras den tyska lagstiftningen i nu berörda hänseende för att bevisa dess makt och vanmakt, det senare synnerligen med afseende på det charlatan-väsende, som bedrifves äfven af — examinerade läkare och apotekare för slem vinnings skull. — Slutligen följer »en *officiel* samling» af sundhetsrådets afslöjanden rörande hemliga medel, hvari ytterligare 56 dylika på grund af gjorda analyser, till sin natur blottas.

Flera af de i det föreliggande arbetet berörda läkekonstnärerna och deras medel hafva sökt sig väg äfven till vårt land, t. ex. Brandts Schweizerpiller, Brama Tafel-bitter, Nicholsons örontrummor, Matteis medel m. fl. En del af dem torde ock hos oss inhösta mera, än man i allmänhet tror, hvarpå deras i våra tidningar ständigt återkommande annonser (t. ex. »Själfbevarelsen af Retau») bör vara bevis tillfylles. Emellertid börjar en inhemsk fabrikation hos oss af patentmedicin och hemliga medel att allt dristigare lyfta sitt hufvud upp i sammanhang med alla de självgjorda läkare, som alltid med stor liberalitet hos oss fördragits. Material för ett rent inhemskt arbete af samma slag som det nu i öfversättning föreliggande skulle därför alls icke saknas, såsom af de många annonserna om dylika botemedel i våra allmänna tidningar tillräckligt framgår — annonser, hvilka tyckas genom sin dristighet bevisa, att annonsörerna förmena det handeln med läkemedel är hos oss fullkomligt frigifven, om blott man icke kallar sig »apotekare». Ett dylikt *inhemskt* arbete önska vi också måtte snart skåda ljuset till vägledning för allmänheten om, hvad dylika medel rätteligen äro värda.

Jungfrun, *en kropps- och själsdietetik för den fullvuxna flickans själfvård och själfuppfostran, af prof. d:r* Herm. Klencke, *öfvers. 2:dra uppl. — Stockholm 1891. — Sid. 284 liten 8:o: pris: 2: 50 kr. häft.*

Makan, *kvinnans fysiska, andliga och sedliga pligter, rättigheter och helsoregler i äktenskapet af prof. d:r* H. KLENCKE, *öfvers. 3:dje uppl. — Stockholm 1891. — Sid. 380, liten 8:o; pris 3 kr. häft.*

Modern *såsom sina döttrars och söners uppfostrarinna till fysisk och sedlig helsa från första lefnadsåren till mogenheten, af prof. d:r* H. KLENCKE, *öfvers. — 3:dje uppl. — Stockholm 1891. — Sid. 370, liten 8:o; pris 3 kr. häft.*

Dessa tre arbeten, som nu i nya upplagor utkommit härstädes på Looström & C:is förlag, äro alla öfversatta af HANNA KAMKE. De äro, såsom det synes, icke nya för vår bokmarknad, och då förut utkomna upplagor blifvit utsålda, synas de vunnit bifall af allmänheten. Vi anse dem också däraf förtjänta. Förf. tager sitt ämne sundt, sedligt och praktiskt; han behandlar det ock i ett värdigt, ja ofta vackert språk, ehuru icke sällan med allt för stor mångsidighet — enligt tyskt manér. Våra läsare förstå bäst böckernas innehåll, då vi säga, att de två första motsvara vår bilaga detta år, och den tredje motsvarar vår nästkommande år stundande bilaga. Dessa böckers jämförelsevis större volym och höga pris — volymen af en hvar bland dem är ungefär såsom en och en half bilaga till Helsovännen — hindrar nog deras spridning i vidare kretsar. Men vi tro, att bildade kvinnor, som taga sig tid till ett lugnt och besinningsfullt studium af dem, skola däraf få en ganska god behållning för lifvet. De skola lära mycket, som icke läres hvarken skolan eller i sällskapslifvet eller i — tidningspressen, som nu är så mångens enda lektyr.

Människokroppens skönhet och fel, *af* ERNST BRÜCKE. *Öfversättning af Robert Tigerstedt. Fahlcrantz & komp:s förlag. — 179 sid. liten 8:o med 29 illustrationer. Pris: 2 kr. 50 öre.*

Författaren till detta arbete är en såsom anatom och fysiolog känd professor i Wien, hvilken ock där varit lärare i anatomi vid konstakademien. Han har skrifvit sin bok till konstnärers och konstvänners gagn. Han anser, att konsterna sjunkit betydligt under de sista seklen, och ser en af orsakerna därtill i öfverhandtagande realism. Arbetets hufvudsakliga del utgör en sakkunnig och mycket fullständig framställning af människokroppens olika yttre delar, en skildring af deras ideala skönhet och af de afvikelser därifrån, som vanligast förekomma såväl i naturen som i konsten. Framställningen förtydligas genom illustrationer, som visa delar af människokroppen såväl i deras fullkomlighet som i deras afvikelser från skönhetstypen.

Konstnärer skola tydligtvis kunna vinna ett mycket godt utbyte af att läsa d:r BRÜCKES bok, hvilken dock — såsom våra läsare lätt inse — icke egentligen ligger inom Helsovännens domvärjo, ehuru den benäget blifvit till oss af förläggaren insänd.

Smärre meddelanden.

Sjukligheten i riket under November månad har — enligt rapporter till Eira från 92 orter om 8,907 sjukdomsfall — varit ökad mot under Oktober. De vigtigste sjukdomarne visa följande antal fall: Mässling 765, hvaraf 233 i Ljusnars-

bergs distrikt och 209 i Göteborg, skarlakansfeber 399, difteri 261, nervfeber 138, kikhosta 386, ros 108, akut reumatism 268, halsfluss 1,051, akut magkatarr och gastisk feber 510, tarminflammation och diarré 1,306, bröstkatarr 2,888, lunginflammation 550, strypsjuka 38, barnsängsfeber 10 samt influensa 192 fall å 15 orter, hvaraf 134 i Malmö.

Strängt straff för handel med hemligt läkemedel. Två apotekare i Lyon (Frankrike) hafva i år blifvit sakfälda för att de med stora reklamer bragt i handeln ett salt (»d:r Eberhardts antiseptiskt-vegetabiliska salt»), som uppgafs kunna bota alla möjliga sjukdomar, men hvars sammansättning hölls hemlig. Det bevisades, att ingen d:r Eberhardt fanns, och att saltet icke hade någon medikamentös verkan. Apotekarne dömdes till 6 månaders fängelse och 600 francs i böter för annonsering af arkana och 1,000 francs i böter för »attentat på den offentliga moralen».

Koksalt mot förbränning. En Helsovännens läsare skrifver härom:

»I eder tidskrift ser jag på sid. 120 om förbränning. Vid sista momentet af denna notis erinrade jag mig ett medel, som jag tager mig friheten meddela. — Det skadade stället beläggas med koksalt och omslas men en våt trasa. Sedan halles bindan fuktig, så länge sveda kännes. Saltomslaget måste påläggas förr än blåsor bildat sig, och om det täcker *hela* det skadade stället, uppstår ingen blåsa. Jag har själf vid tre tillfällen försökt medlet och tillåter mig anföra min egen erfarenhet. — Som barn öfversköljde jag vid aflyftande af en panna potatis hela venstra handen från skjortlinningen till fingerspetsarna med *kokande* vatten. Min mor lade salt öfver handen samt virade en våt handduk om. Omslaget förnyades några gånger med korta mellantider (så snart det kändes torrt), och efter två eller tre timmar var svedan öfvergången. Endast mellan lill- och ringfingret hade en ärtstor blåsa bildat sig. Omslaget hade ej legat emellan ordentligt. — En annan gång skållade jag min högra fot med byklut (ej mycket skarp men kokhet). Iklädd halfstrumpor och träskor, lyckades jag få af strumpan och lägga på salt så fort, att endast en liten blåsa hunnit bilda sig. Vidare blåsor blef det ej. Tredje gången brändes högra handleden af ånga. Ingen blåsbildning.»

Sjukdomssmitta genom raa hudar. Tyska regeringen har nyligen påpekat den fara för människor och djur, som kan uppstå genom till de europeiska garfverierna införda råa djurhudar från Sydamerika, Ostindien och Kina, synnerligen om de komma från djur, som haft mjältbrand, enär hudarnes vanliga behandling icke tillintetgör smittämnet. Farligast är dammet, som uppkommer vid hudarnes sortering och inpackning samt vid packornas öppnande. Den minsta rispa i huden är nog att insläppa giftet i kroppen. Därjämte föra de personer, som förorenats under arbetet med hudarne, mjältbrand med sig och sprida det till andra ställen. Såsom försigtighetsmått framhålles, att hudarne böra uppläggas på ett aflägset och afskildt ställe, icke på hoskullar eller andra förvaringsställen för foder och strö, samt så, att de icke åtkommas af djur. När hudarne blötas, bör utvecklingen af damm undvikas, arbetsställena böra då och då grundligen smittrenas; personer med yttre skador få icke tillåtas arbeta med utländska hudar o. s. v. Såsom reningsmedel rekommenderas klorkalkmjölk eller karbolsvafvelsyra.

Breflåda.

369. **O.** Se svaret n:o 355 i förra numret. — Den för red. kände uppfinnaren af »Protektorn» skrifver därom till oss sålunda: »Efter mångårigt lidande af nattliga p., som trotsade hvarje medel, som däremot försöktes, såsom medicin, diet, bad- och brunnskurer, elektricitet m. m., voro helsa och krafter i hög grad medtagna, arbetsförmåga och arbetslust betydligt förminskade, lynnet nedstämdt och dystert, och hoppet att någonsin blifva bättre hade jag öfvergifvit. Under så bedröfliga förhållanden uppstod den tanken hos mig att försöka ett sådant medel, som nu i förbättrad form framträder under namn af »Protektorn», och detta medförde det lyckligaste resultat, ithy att mitt ondå så småningom därmed kunde öfvervinnas.»

370. **Harald.** Låt läkare undersöka eder hustru.

371. **W. F.** Ni frågar efter bästa »arbetet i anatomi», innehållande »läkareråd.» Anatomi och »läkarebok» äro två olika saker. Vill Ni ha en *större populär* bok i anatomi och fysiologi, så känna vi ingen bättre än »Lifvet i människan» af Reclam. Vill Ni hafva en *större populär* läkarebok, så känna vi ingen bättre än

Helsan framför allt» af Hallin. Mindre arbeten af bägge slagen finnas många, hvaraf Ni finner åtskilliga anmälda i denna tidskrifts gångna årgångar.

372. **En moder.** Vi förstå Eder icke rätt. De neutrala män, Ni omtalar, äro ganska sällsynta; i hvad fall som helst kan man icke sätta signalement på dem. I »Kvinnans slägtlif» kunde icke heller vara utrymme för allting.

373. **Agatha.** 1) Medel mot sömnlöshet, som kan hafva många orsaker, kan Ni finna i skriften »Sömn och sömnlöshet,» anmäld af oss sidan 77. — 2) Edra täta trängningar kunna bero på blåskatarr, nervretlighet eller lokalt ondt. Undersökning af läkare påfordras. — 3) Hvar tredje vecka kan *ensamt* icke tyda på sjukdom.

374. **Döf.** Vi våga *icke* rekommendera dessa många icke-legitimerade massage-handtverkare, som nu växa upp hos oss såsom svampar efter höstregn. Endast efter läkares ordination och anvisning tro vi, att man bör hänvända sig till dem. — Om edra båda trumhinnor äro förstörda, lärer nog ingen massage kunna återgifva eder hörseln.

375. **S. G.** Låt läkare sköta om edert sår i munnen, som torde kunna hjälpas med skarpare frätmedel än lapis t. ex. kromsyra.

376. **29-årig.** Läs »Mannens Slägtlif» rörande det Ni frågar om.

377. **Prenumerant i Wärend.** Eder dotters sjukdom kunna vi icke bedömma utan undersökning af henne. Men hufvudvärken synes vara orsaken till kräkningarne. Alltså är det hufvudvärkens art och natur, som måste utrönas. Möjligen kunna muskelsvullnader å hufvud eller hals vara dess orsak. Härför behöfves då massagebehandling.

378. **2-års-prenumerant, Finland.** Naturligtvis kan Ni få svar privat, om Ni uppgifver eder adress. — Emellertid var det af intresse att genom edert bref få närmare kunskap om de utpuffade tyska *Mirakulo-preparaten* , som tydligen äro ett nytt oförskämdt försök att pungsla förskrämda sjuklingar, hvilka själfva förvållat sitt lidande. Denna »japanesiska» elixir och balsam, kostande tillsammans 9 kr. och som troligen måste förnyas minst 10 gånger, ger med all sannolikhet säljaren stor och köparen ingen vinst. De 55 frågorna, som måste noggrant besvaras »öfverensstämmande med aktgifvande», äro ett oblygt försök att gifva en vetenskaplig färg på en enkel affär, i hvars stora papperskorg säkert *alla* de ingående svaren å formulären — *olästa* hamna!

379. **Bia.** Blodbrist behöfver samma behandling som bleksot, hvarom Ni har artiklar i Helsov. 1887 N:r 22 och 24 samt 1889 N:r 10. Dess behandling beror på orsaken och kan icke på ett par rader angifvas. — De gräsgröna fläckarne kunna vi icke förklara. — Syfilis är en farlig smittosam sjukdom, som vanligen (men icke alltid) erhålles genom osedligt lif.

380. **J. N.** Nervsvaghet, synnerligen om den yttrar sig genom »själssvaghet», botas icke genom medikamenter. Huruvida Ni kan och bör inträda i äktenskap, kan afgöras endast af en läkare, som nära känner eder personligen och edra yttre omständigheter.

381. **S—e.** Vi tro, att den mot mjällbildning i N:r 23 rekommenderade salfvan är oskadlig för hårets växt ooh färg.

382. **Basar.** En gammal dålig mage med slembildning botas icke genom ett recept! Därtill behöfves reglerad diet och regleradt lefnadssätt. Köp »Magsjukdomarne» af *Boas* (anmäld i Helsovännen 1889 sid. 126) och se efter, hvad Ni däri kan lära till eder helsas återställande.

383. **Ax 25.** Försök att tukta eder röda näsa genom att på aftonen måla in den med gula järndroppar (Sol. chlor. ferrici spir.), som på morgonen borttvättas. Stark alunlösning, 1 del på 10, kan ock vara verksam.

384. **Olofh.** 1) En brunn bör vara öfvertäckt för att hindra damm och smuts att komma ned i densamma. 2) För att fördrifva fukt är flitig eldning och vädring förnämsta medlen. Ett hjälpmedel i t. ex. en stängd garderob kan vara att ditsätta ämnen, som draga vatten till sig. Ett billigt och verksamt sådant ämne är rå svafvelsyra (vitriol-olja).

Obs. Bref ingångna efter den 8 December kunna icke besvaras förrän i N:o 1 nästkommande år.

	Sid.
Biet i läkekonstens tjenst	147
Blåbär mot diarré	304
Blånader och stötar, Behandling af	271
Bokanmälan: Alkohol ss. njutningsmedel af *Forel.*	17
— Ylledrägten af *Jäger*	47
— Medicinska vägvisare	77
— Vetenskapen o. lifvet af *Justus*	148
— Fattigdomseländet o. dess botande	166
— Helsoreglor f. skolungdom	194
— Rådgifvare f. badgäster af *Levertin*	194
— Om hafskuren af *Forssenius*	240
— Människokroppens byggnad m. m.	240
— Lärobok i Helsolära af *H. Berg*	290
— Hemgymnastik af *Hartelius*	336
— Läkekonstens hemlighet af *Justus*	352
— De hemliga läkemedlen	369
— Jungfrun, Makan, Modern af *Klencke*	369
— Människokroppens skönhet och fel	370
Bostädernas hygieniska anordning	53
Breflåda. Se i slutet af hvarje n:r.	
Brunns- och badbesökande i riket 1891	270
Desinfektion, se Smittrening.	
Dictamus, Sagan om	190
Diflaska, Den patenterade	19
Difterismittade elefanter	197
Dumheten, Den mänskliga	229
Dödfödda barn i Stockholm	305
Dödligheten i Europas storstäder 1890	207
Dödligheten i Göteborg 1776—1885	222
Dödligheten i Stockholm 1890	256
Elektriskt ljus såsom botemedel	209
Eter, Om berusning med	118
Fallandesot genom dåliga tänder	33
Folkbad, Om olika slag	169, 181
Fosterbarnsväsendet i Stockholm	119
Frankrikes befolkning	325
Frostknölar och spröd hud, Mot	134
Förbränning, Mot	120, 371
Förfalska, De nyaste metoderna att f. våra lifsmedel	225
Förfalskadt vin och kognak	274
Förfalskning af kaffe	167, 274
Förfrysning, Om	43
Förgiftning medels kött	273
Förkylda lemmar och kylknölar	58
Förstoppning, Orsakerna till och medlen mot	66
Gaskokare, Luftens försämring genom	80
Gasos, Död af	325
Gatubeläggningar, Om tysta	312
Giftig insekt	179
Giktkuren	33
Glasögonens 600-års jubileum	197
Gymmihud, En man med	293
Gymnastiken, Den svenska, bedömd i utlandet	149, 165
Gymnastiken, Den svenska och Per Henrik Ling	143
Gymnastik, Om uppfostrande g. och gymn.-festen	153

	Sid.
Helsolära, Bör h. blifva tvångsämne i folkskolan	336
Helsovården i England, Verkningarne af den allmänna	220
Helsovården, Hvad kunna vi göra litet hvar att främja den allmänna h.	156
Helsovården, Orienteringsresor i helsovårdens intresse af prov.-läkare	177
Hemligt läkemedel, Straff f. handel	371
Hjärtats mekaniska arbete	242
Hopplösa slägter	228
Hornhinna, En kanins öfverflyttad	179
Hudar, Sjukdomar alstrade genom	371
Hudens byggnad	131, 199
Hud, Sjukliga rubbningar i 211, 231,	247
Hvad vi kosta på oss	207
Hvilan, Något om	252
Hvit man, som blir svart	198
Hygieniska kongressen, Den sjunde	259
Hygienisk skrift, Stort pris för	355
Hårets affallande, dess orsaker o. beh.	341
Hämorroider, Mot	60
Idiotism, botad genom operation	338
Influensan	166
Influensans bacill	262
Japansk potatis	164
Kaffeförgiftningen, Den kroniska	146
Kattor såsom utbredare af difteri	326
Kemist, En 101-årig	355
Kikhosta, Backtimjam mot	134
Kirurgien i försköningskonstens tjenst	88
Klåda, Mot	92
Kläder, Det späda barnets	236
Klädernas genomtränglighet för solens kemiska strålar	18
Kochs medel, Läkare-omdöme om	42
Kochs medel mot tuberkulos	4, 38
Kokt vatten såsom dryck	354
Komjölk, Öfverförande af tuberkulos genom k.	104
Koncentratorn	228
Korffabrikation, Vämjelig	179
Kroppskonstitutionens betydelse	229
Kräfta, Användn. af spanska flugor vid	209
Kräfta, Insprutning mot	197
Kräftbacillen	81
Kräftans botlighet	346
Kvacksalfveri, Dömd för	242
Kvacksalfveri, Faran af	167
Kvinnans äktenskapsålder	196
Kvinnodrägten	121
Kvinnotungan, Den rörliga	349
Kylrum för födoämnen	347
Köttet, vårt förnämsta födoämne	307
Lahmanns bomull, se Reformbomullskl.	
Landsbyggd, Den ofullkomliga sjukvården å vår l.	105
Liebreich Professor Oscar	103
Lif, Olika grader af l.	76
Lifförsäkrade, Dödsorsaker bland l.	188
Ligga och läsa, Om ovanan att l. o. l.	10

Sid.
Ligvoskop 293
Lingonris i stället för kaffe 167
Ling, Per Henrik se Gymnastiken
Lister, Joseph 175
Lungsotens aftagande i England 47
Lungsotens utbredning i Göteborg o. Kristiania 61
Lungsot, Ett enkelt medel mot 135
(Jämför: Kochs medel o. Tuberkulos)
Läkaremötet, Det femte allmänna sv. 267
Läkarens mottagningsrum, Från 31
Läroverksfrågan o. Med.-styrelsen 191
Majs såsom födoämne 353, 356
Matjordens förmåga att rena från bakterier 83, 98
Mjölk, Den mj. vi dricka 323
Mjölk, Sjukdomars öfverförande genom mj. 172, 295
Munvatten vid skadade tänder 60
Mässling, Om 35
Naglar, Mot inväxta 60
» s sjukdomar och vård 359
Nationalekonomisk betydelse, En fråga af stor n. b. 219
Nattarbete, Om kvinnors 45
Nervfeber-epidemi, En hämmad 208
Nervkraften, En mätare för 272
Nervsjukdomar, Också ett slag af 31
Nervsvaghet, Om vår tids 21
Nikotinförgiftning, Om 263, 275
(Jämför: Tobak).
Nykterhetsstriden, En husmödrarnes uppgift i n. 366
Nyårstankar 3
Näsblod, Mot 92, 120
Olaglig medikamentsförsäljning, Straff i Tyskland för 273
Potatis-kuren 134
Prisbelönt sv. kirurgiskt instrument 293
Reformbomullskläder 81, 355
Resor i helsovårdens intresse af provinsialläkare 177
Rusdryckernas verkan, Undervisning i de sv. folkskolorna om 121
(Jämför: Alkohol, Spritdrycker, Öl).
Rättstående eller lutande stil 362
Sagrada-vin 338
Sjukligheten i Sverige 33, 60, 93, 121, 149, 178, 209, 241, 273, 305, 338, 370.
Sjukstugors anordning och inredning 160
Skendöd, Fall af 325
Skodonen ss. orsak t. vandrande njurar 241
Skogens hygieniska betydelse 75
Skummjölkens näringsvärde 230
Smittors öfvergång fr. moder t. foster 81
Smittrening, Vägledning för 243
» i Berlin 364

Sid.
Snufva, Om kronisk 95
Snörlifvets inverkan på andningen 242
Sommarkurorter 123, 137
Spanska flugor invärtes vid kräfta 209
Spetälskans bacill, Odling af 210
Spolmaskens öfverförande på barn 355
Sport, En farlig 150
Spritdryckers inverkan på kroppens normala förrättningar 285, 301
Sprithaltiga, Om de af sp. drycker framkallade sjukdomar 318, 332
(Jämför: Alkohol, Rusdrycker, Öl).
Storstädernas faror i hygieniskt afseende 327
Synuppfattningen i hjärnan 279
Sömn, Långvarig 325
Sömnlöshet, Medel mot 255
Taxa, Nu gällande f. våra prov.-läkare 79
Tobak, Olika omdömen om 93
Tobak, Om bruket af 164
Tobaksförgiftning 355
(Jämför: Nikotin)
Tuberkelbaciller före och efter inverkan af Kochs medel 9
Tuberkelbaciller i järnvägsvagnar 179
Tuberkelsjukdom hos en kalf, Ett fall af medfödd 262
Tuberkulinet, Nyttan af 135
Tuberkulinets användning i Sverige 93, 178
Tuberkulosens utbredning, Gatbreddens betydelse för 121
Tuberkulos-kongressen i Paris 257
Tuberkulos, En ny behandlingsmetod mot 60, 81, 91, 121, 305
Tuberkulos, Liebreichs medel mot 135
Tuberkulos, Öfverförande af t. genom mjölk 104
(Jämför: Kochs medel o. Lungsot)
Tändernas vård 227
Underkläder, Jämförande undersökningar öfver olika material för 18
Vaccinationstvånget i olika länder 284
Vandrande njure, se Skodon.
Vansinne, Epidemi af 80
Velocipedåkningens fysiolog. verkan 314
Ventilation 53
Virchow, Rud., 316
Värnpligtsmönstringarne, Svenska folkets helsotillstånd enligt v. 71
Ympning genom kalf-vaccin 282
Åttonde, Ett åttonde äkta refben 294
Åtkonstnär 196
Öfverdrifven kroppsansträngning, Farorna af ö. k. 89
Öfvertaliga fingrar 293
Öldrickningen i Tyskland 368
Ölets verkan på lifslängden 305
Ömsa, Låt den sjuke ömsa plats 354

till desinfektion af luftvägarne vid Snufva, Hosta, Halsfluss, Struphufvud- & Lungtuberkulos, Difteri och Katarrala sjukdomar.

Uti «Helsovännen» n:r 2 för 1890 läses under Läkareråd mot snufva: »Till inandning genom näsan kan äfven begagnas apotekare *Litströms* i Falun **Inhalator,** som innehåller ett helsosamt och ofarligt antiseptiskt medel, hvilket vi sjelfva en tid pröfvat.»

Säljes i *Stockholm* hos C. F. Dufva, Drottninggatan 41, Louise Blomberg, Vesterlånggatan 39, Elin Edlund, Drottninggatan 63, Fru O. Stråle, Drottninggatan 31, Antoinette W. Nordling, Biblioteksg. 11, Stora Badstugatan 36 A, Adolf Fredriks, Allmänna och Södra Tidningskontoren I *landsorten* i flera Apotek, Parfymeri-, Ekiperings- och Cigarraffärer.

☛ Sändes franko mot kr. 1,10 i frimärken.

Äkta COLLODIN. *Tillförlitligaste* och af **Tusentals personer** *bepröfvadt* medel mot **liktornar, vårtor, hudhårdnad och nageltrång.**

Obs. alltid denna **Inregistrerade etikett som garanti för varans äkthet.**

Intyg: Undertecknade, som användt Herr Axel Litströms Collodin mot Liktornar och Kylknölar, ha funnit medlet fullt motsvara sitt ändamål, och kunna det derföre hos enhvar till det bästa rekommendera. Amål den 3 Maj 1886.

J. G. Geijer. *A. Ljungberg,* Rådman.

Undertecknad, som varit besvärad af en mängd vårtor, har genom användandet af »Collodin» från Apotekaren Herr Axel Litström i Falun, blifvit från dem helt och hållet befriad; hvarföre jag omnämda medel hos enhvar till det bästa rekommenderar.

Motala & Nykyrke d. 27 Aug. 1886.

August Axén,
Handlande.

Obs.! Samma återförsäljare som Litströms Inhalator.

☛ Mot kr. 1,20 i frimärken franko inom hela Sverige.

(82) **Apotekare Axel Litström,** Falun.

Sjukvårdsartiklar,

såsom **Bråckband, Sköljkannor, Sprutor, Maggördlar, Gummivaror, Gummibandager, Gummiväf, Vaxduk, Liggdynor** för sjukbäddar, **Diflask-nappar, samt Bandager mot snedrygg** och **sneda ben** m. m. förfärdigas af

C. Larsson,

Kirurgisk instrumentmakare och Bandagist,

(17) **18 Vallgatan 18, Göteborg.**

D:r O. Torstensson,

boende å Persbergs gård strax utanför Sköfde, mottager under vintermånaderna därstädes lungsotslidande och med asthma behäftade till behandling. (96)

Jordemodern,

månadsskrift för barnmorskor, utkommer äfven nästa år (femte årgången) efter samma plan som hittills med ett häfte i början af hvarje månad på minst 16 sidor. — *Prenumeration* sker å rikets alla postkontor (icke i bokhandeln) med 2 kr. 50 öre för helt år. — Prenumeration kan ock göras på **Jordemodern med Helsovännen för 1891** (icke 1892) för 4 kr. 40 öre.

Obs. *Bästa annonsblad för lediga barnmorsketjenster och annat, som intresserar barnmorskekåren, såsom om diflaskor, barnkläder, sjukvårdsartiklar m. m. dylikt.* (92)

Anmälan för år 1892.

Svenska Morgonbladet

daglig folktidning.

Frisinnade, humanitära tendenser. Kristendomsvänlig, osekterisk.

Sveriges **enda** dagliga **helnykterhetstidning.**

Redaktör: P. OLLÉN.

Stockholmsupplagan:	Landsorutsupplagan:
Pris: Helt år kr. 6: —	**Pris:** Helt år kr. 5: —

Fjerdedels år kr. 1: 50.

Å tidningens alla försäljningsställen:

pr vecka endast 10 öre.

Lösnummer 3 öre.

Alla tidningens prenumeranter, äfven veckoprenumeranter, erhålla för detta pris derjämte äfven

Svenska Morgonbladets Illustrationsalbum,

utkommande i månadshäften, af hvilka hvart och ett innehåller, jämte beskrifvande text minst 4 illustrationer, i regel porträtt af mer bemärkta personer för dagen

Anmälan för år 1892.

HEMLANDSVÄNNEN,

Sveriges största och mest spridda religiös-politiska, helnykterhetsvänliga veckotidning, utgifves i Stockholm hvarje helgfri torsdag, illustrerad och tryckt på godt, glättadt papper.

Redaktör: P. OLLÉN.

Prenumerationspriset är, postbefordringsafgiften inräknad,

för helt år	kr. 2: 50
„ tre fjerdedels år	„ 2: —
„ halft „	„ 1: 50
„ fjerdedels „	„ 0: 90

(99)

Extrait Canabis

Hampfröextraktet (efter Lektor Waldenströms recept), som visat sig vara så välgörande för **Lungsiktige** och **Bröstsjuka** samt för dem, som önska **godt hull,** säljes fortfarande à 1 krona pr burk mot postförskott eller efterkraf. Vid beställning nppgif noga närmaste post- eller jernvägsstation. **J. Bartelson, Hjerpen,** *Jemtlands Län.*

(G. 26464) (98)

För annonsörer påpekas,

att **N:r 1 af Helsovännen för nästkommande år** tryckes i slutet af denna månad och sprides såsom profnummer i större upplaga än sedermera utkommande nummer. 4 à 6 sidor i detsamma komma att upplåtas till annonser.

Stockholm, Hemlandsvännens tryckeri, 1891.